

guće je dakle, da su u poznije doba zidovi podignuti na starohrvatskomu »Bogočinu« s kojega da je ime prešlo na kašnje utvrđeni gradac.

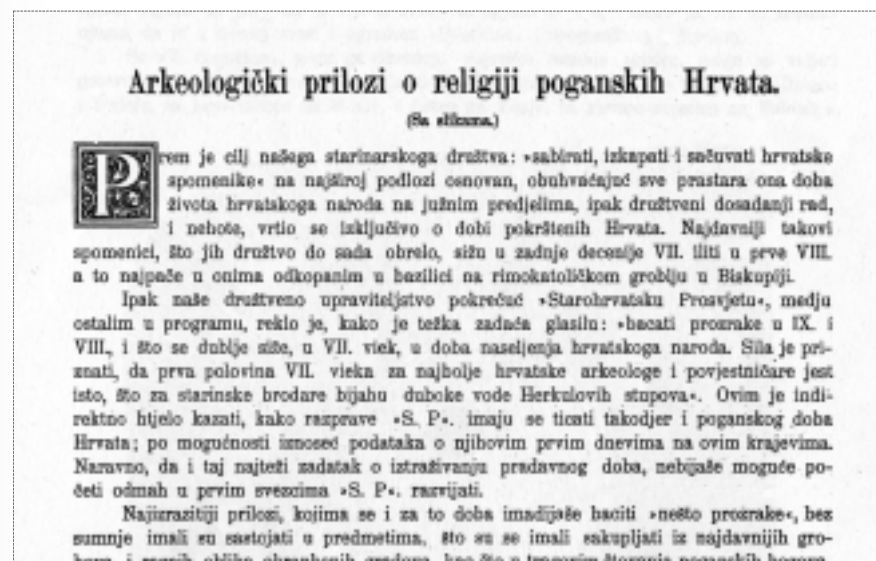
Taj gradac spominje se dva puta u izpravama XV. vieka.¹

Davnijemu »Bogočinu« mislimo da je dostatnih tragova u pučkoj predaji, što ju pok. Miho Pavlinović u »Pučkim razgovorima«, pri opisu »Krke« (»Prizori« I. str. 252-263) nanizao u starcu Bogoji, banici Čiki, jedinici Miljevi, jedinku Bogdanu, banu Budimiru, kumiru Svjatevidu itd.

Sa ovim »Bogočinom« mislimo takodjer da bi u najtješnjem odnošaju stajalo starinsko groblje, što je u neposrednoj njegovoj blizini na Bogetiću, gdje pučka predaja priča, da je starac Bogoje pokopan. I to bi groblje trebalo što prije pretražiti i opisati.

(*Starohrvatska Prosvjeta*, Knin, III/1897., br. 2, 78-83.)

¹ Kukuljević, *Acta Croatica*, knj. I. str. 60, 79.

L. Marun: ARKEOLOGIČKI PRILOZI O RELIGIJI POGANSKIH HRVATA.

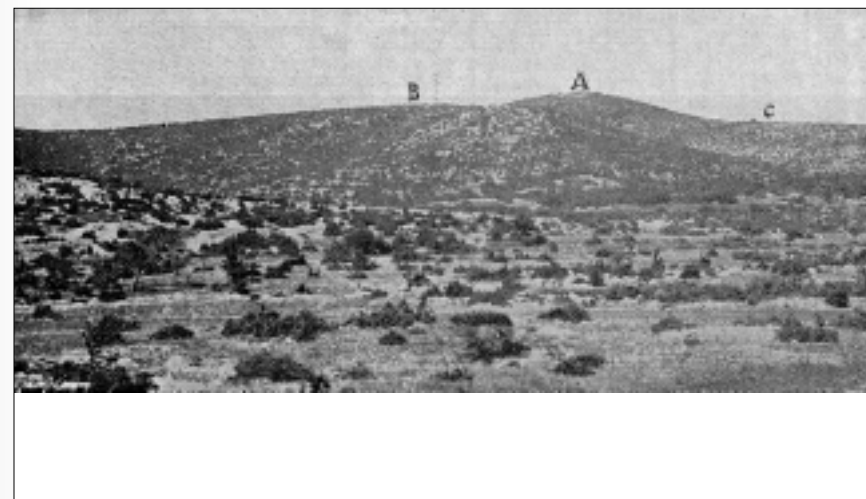
(Sa slikama.)

(Nastavak. Vidi br. 2. god. 1897.)

C. Sevid Vaćanski

U starohrvatskoj županiji bibrskoj, a u sadanjoj skradinskoj občini, u selu Vaćanima, upravo pri mejašu Ždrapnja, podižu se nad poljem za 150 met dvie usporedne glavice, razdieljene sa dolinicom, širokom kakvih 100 met. Ona sa zapadne strane zove se »Pipunića kosa«, dok ona sa istočne »Gavranova greda«. Istočni dio glavice »Pipunićeve kose«, te spomenutu dolinicu i vrelašce, što kroz ovu dolinu od sjevera teče k jugu, sadanje pučanstvo zove »Sevidom«.

Pri istočnom kraju na vrh »Pipunićeve kose« — koje je ime ta glavica kašnje primila — ili bolje, zovuć je starim imenom, »Sevida«, ima mala nanesena gromila, oblika predhistoričkog, kojoj je u promjeru 10 met., a visoka je samo 0.80 met. Na sred te gromile nešto se malo razabiru tragovi male suhozidane sgradje. Po gromili razabiru se takodjer tragovi od nekoliko grobova.

Slika 1.

Jesu li upravo na toj gromili pogani Hrvati svojim bogovima žrtve prikazivali, za izvjestno se ne može utvrditi, ali za mene je izvan sumnje, da sadanje ime polazaju

»Sevid« ili »Svevid« ili »Sutvid« podsieća na kultus toga glavnoga boga slavenske mitologije.

Sa iztočnog boka glavice »Sevida«, seljani sa mi kazali, da se slučajno naidje na grobove. Zato sam dao ponešto kopati, gdje sam nagadjao, da bi se takov grob mogao naći, i zbilja odmah ga nadjosmo, i to ozidana sa običajnim poklopnicama i kamenjem na okolo posadjenim, ali u grobu nikakovih ostanaka ne nadjosmo, što sam tumačio tim, da se je mrtvac sasvim u humus pretvorio. Tu sam opazio i komad tesanog kamena od bijelog domaćeg zrnatog vapnenca.

Sa podnevne strane »Sevidu« za 500 met., a sa zapadne strane starohrvatske crkve i groblja sv. Bartula u Ždrapnju, na jednoj ledini ima dosta prostrano sredovječno groblje, koje nadati se da će s vremenom, kad se bude pretražilo, dati obilnih priloga za hrvatsku arkeologiju.

D. Sutvid Živogoštski

U starohrvatskoj županiji Poganiji, a nad selom Živogoštem, občine Makarske, razkriljuje se daleko čitavim makarskim primorjem planina Biokovo. Jedan njezin vrhunac, koji nam priležeća slika prikazuje pod slovom A i danas se zove »Sutvid« ili kako ga redje zovu »Svevid« ili Kapela. Taj vrh puk zove *kapelom*, po tobožnjoj predaji, koja je silno o tom mjestu istančala i izkrivljena, da bi bila tu mala crkvice podignuta u čast Sv. Vida. To ondješnje pučanstvo tolikom stalnošću tvrdi, da jamči, kako se još vide ostanci te kapele. Ovo su mi tvrdili i ljudi, koji se ponešto i arkeologijom

Slika 2.

zanimaju. Da odstranim svaku sumnju o tom i da točno pregledam položaj, stadoh se penjati uz brdo visoko 1155 met. Putem moj vodič Ivan Frančević, komu se bijaše na putu pridružio i Jakov Škender, kazivaše mi, kako do nazad stotinjak godina

okolno pučanstvo u neko stanovito doba svetčanim obhodom hodočastilo je na Sutvid. Nu da su župnici to ukinuli, te na polu brda, na položaju Križice podigli crkvicu na čast Gospinu, i tu da o Križima hodočaste. Suviše mi kazaše, kako su na »Sutvidu« zakopane »svetinja, svete moći«, kako okolno pučanstvo danas u velikom štovanju to mjesto drži.

Poslie tri sate penjanja, na brdu, poput stoga od siena, a na prostoru od 30 met. premjera, diže se nanesena gromila, kojoj je u premjeru 15 met., sa sjeverne strane visoka 7 met., a sa podnevne 4 metra. Na ovoj gromili niče opet druga nešto manja gromila, na kojoj je opet podignut četvrtast suhozid upravo kao žrtvenik, kako se to razabire i na priloženoj slici.

Tu nema ni traga ikakvoj kapeli a ni grobovima, a po gromili malo zakopavši opazio sam uglevlja i pepela, tih jasnih dokaza o paljevini. Valjda je ovaj pepeo ona svetinja, koja bi po tradiciji u narodu bila simbolizirana pod riečima »svete moći«.

Ja ostadoh podpuno uvjeren ob onomu, što je i prof. Nodilo nagadjao, da ovaj vrhunac bijaše posvećen poganskomu bogu Sutvidu, i da na ovoj gromili prikazivane su mu za doba poganstva žrtve od naših pradjedova, dok nema tu ni najmanjeg traga kakvu kršćanskom bogoštovju.^[1]

Kakovo me je čuvstvo obuzelo na tomu narodnomu svetištu; kakove su mi se misli rojile sižuć u davne sgođe našega naroda, kad se svojim krivim bogovima klanjaše, to ne spadajuć na arkeološka iztraživanja, ovdje ne spominjem. Samo primjećujem, da naporan trud trosatnog penjanja blagodario sam, kod potpunog osvjedočenja, da sam obašao i kao rukom opipao mjesto, gdje se kultus Sutvidu izkazivao.

Pogled sa ovog »Sutvida« siže na sve krajeve u nedogled na iztok Mostaru i Dubrovniku, na zapad Spljetu, na jug preko Pelješca, Hvara i Brača k Italiji, a na sjever Vrgorcu, Ljubuškomu i dalje po Hercegovini.

Mislim, da je ovo mjesto bilo od glavnijih upravo rad njegovog izvrstnog položaja gdje se štovanje Sutvidu izkazivalo.

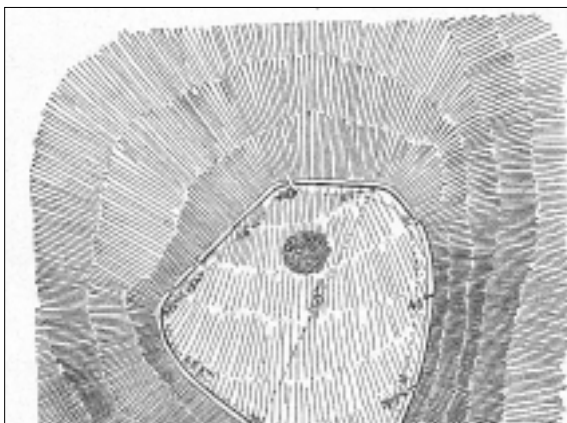
E. Sutvid tučepski.

U istoj starohrvatskoj županiji i sadašnjoj občini, a u selu Tučepima, upravo pri mejašu Podgore, na podnožju planine Biokova, podiže se malo brdašce od 431 met. nad morem, koje odtiskava se poput jezička od iztoka prema zapadu u vrlet tučepsku, zvano Sutvid.

Na vrh toga brdašca umjetno podignuta je gromila, kojoj je u premjeru 25 met., a visoka je 6 met. Na toj gromili razom zemlje jedva se razabiru tragovi jednoj pačetvornoj sgradi od zapada k iztoku okrenutoj, dugoj 11.50 met., širokoj 6.30 met.

Opet u ovoj nešto bolje razabiru se tragovi druge sgrade, ali nešto manje od prve, koja je svršavala sa polukružnom absidom. Napokon opet usred ove strši razvaljena visoka crkvice 1.60 nad zemljom. Duga je izvana sa pačetvornom apsidom 6.60 cent., šir. 3.50 cent. Nutrnjost te crkvice bila je providjena sa dvjema za 0.30 cent.

¹ Nodilo u *Radu* LXXVII. str. 79.

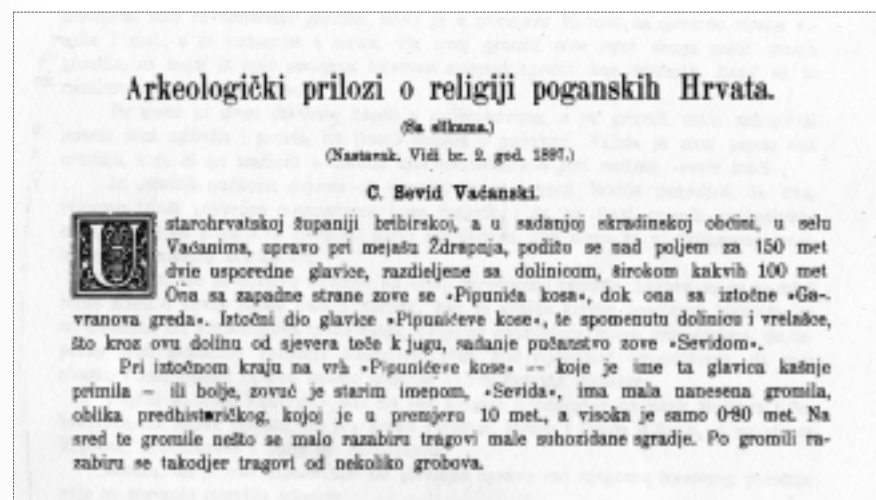
Slika 3.

iznesenim pačetvornim lezenam. Pri uglovima u absidi opažaju se malešne poluoble konke. Opaža se, da je absida bila posvodjena, a tako i čitava crkva.

Pred spomenutim trim sgradama, na istoj gromili, sa istočne strane, opaža se razom zemlje još jedna fajasta tlorisa u suhozid, od sjevera k podnevu okrenuta gradjevina duga 3.00 m., široka 2.50 m.

Sve te gradjevine bila bi potreba sistematičnim izkopinama točnije proučiti i ne sumnjam da bi nam izkopine to bolje potvrdile moje uvjerenje, kako na njima imamo čitavu evoluciju štovanja poganskoga Svantevida u onu kršćanskoga Sv. Vite.

(*Starohrvatska Prosvjeta*, Knin, III/1897., br. 3 i 4, 141-144.)

Dr. Milan Šufflay: OTKRIĆE VELIKE TAJNE SLAVENSKOG POGANSTVA

Znamenita studija profesora Jana Peiskera

Prema fizikalnom znanju vrijeme je monodromo, jednosmjerno. Ono izgleda pozitivno, iako se u mehaničkim formulama »tempus« ili »t« javlja vazda u drugoj potenci kao t-kvadrat, čime je zastrta kvaliteta njegove baze. Obrat ili reverzibilnost vremena jest nemoguć. Prema Einsteinovoj teoriji nije ni teoretski moguće ono, što negda u svojoj fantaziji zamislio Flamarion, da bi se naime većom brzinom od svijetla vrijeme dalo optički preteći u svemiru, pak bi se sa stanovite svemirske točke moglo gledati, na primjer, gibanje Cesarovih legija u Galiji. Jer brzina svijetla najveća je brzina materijalne energije. Preko te brzine svaka konačna masa postaje neizmjerom, sve Einsteinove formule irealnim.

Ipak u životu postoji sila, sila drugoga svijeta, kojom obrat vremena postaje moguć, ili barem, kojom se zasada još imaginarno može putovati u vremenu unutra, u smjeru negativnog vremena, -t. Ta integrirajuća, skupljajuća sila drugoga svijeta jest pamćenje ili Mnema. Njoj u ovom, vidljivom svijetu odgovara gravitacija. Iz bezbroja psiholoških pojava proizlazi, da Život ne zaboravlja ništa, baš ništa, da njegovom pomoću Mnema drugoga svijeta bilježi svaki dašak, gibanje svakog praška, da je planetarni Život jedno od sredstava, kojim ta velika sila drugoga svijeta bilježi svaki gubitak ovoga materijalnog kosmosa. Njom se čovjek po temporalnim znakovima materije može gibati smjerom -t.

Sve većma raste pamćenje čovječanstva, sve dublje i jasnije prodire znanost u prošlost Zemlje, Života na njoj, čovječanstva. Sve oštrije znadu učenjaci, astronomi, geolozi, palentolozi, lingvisti i historici, čitati u temporalnim znakovima kosmosa. Jer u poprečnom rezu onoga, što postoji, u »sankaru«, kako bi rekli Indijci, sadržan je čitav uzdužni rez postajanja ili indijski »bhavo«. U zvijezdama i njihovom svijetlu udara u naše oči staro i mlado svijetlo, udara svijetlo zvijezda, kojih više nema ili koje su već utrnule. U slojevima kore zemaljske, pa u fosilima zabilježen je »bhavo« Zemlje i Života na njoj. Ljudski um čita te znakove i stavlja ih u tekuću vrpču. Tako nastaje film prošlosti, tako se vrši put Mneme u -t. I ljudski jezici, gledani s mnemičkog stanovišta, nisu drugo, već temporalni znakovi, mozaik prerasličitih vremena. Kad ljudski um oštro zahvati te znakove, rone iz njih čitavi propali svijetovi.

Baš ovih dana učinjeno je golemo otkriće čitavog takovog propalog svijeta. Na genijalan je način, po jezičnim znakovima, po imenima mjesta, praški profesor dr. Jan Peisker uronio u staro slovensko vrijeme i nedvoumno ustanovio, »koje su vjere bili stari Sloveni prije krštenja«. Pod tim naslovom izašla je njegova studija u »Starohrvatskoj Prosvjeti«, Nova Serija 2 (Zagreb, 1928.), str. 55-86. Studiju preveo je iz rukopisa dr. Ivo Pilar.